

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Katedra politologie

Zelení v Itálii

Oborová práce

Ivana Mazourová

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Pečínka

UČO: 52140

Obor: politologie – sociologie

Imatrikulační ročník: 2000

Brno, 2004

Prohlašuji, že jsem oborovou práci na téma Zelení v Itálii vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů.

.....

Chtěla bych poděkovat svému konzultantovi Mgr. Pavlu Pečínkovi za jeho čas, ochotu a cenné rady .

Obsah:

1. Úvod	4
2. Stranický systém Itálie	5
3. Všeobecný profil stran zelených	7
4. Radikální strana	10
5. Zelení	14
5.1 Programatika zelených	20
5.2 Organizační struktura zelených	22
6. Závěr	24
7. Seznam literatury	27
Přílohy	28

1. Úvod

Itálie je země politických, sociálních a kulturních kontrastů. Přestože je členkou Evropské unie a je řazena k vyspělým státům Evropy, je často zmítána politickými otřesy a sociálními nepokoji. Spektrum politických stran se vygenerovalo jako výsledek tří základních štěpných linií: rozporů mezi centrem a periferií, mezi církví a státem a do třetice mezi tradičními hodnotami práce a kapitálu. Ve stranickém systému 2. poloviny 20. století figurovalo několik silných, vůdčích stran a vedle nich řada malých, pokrývajících ideové pole od krajní pravice až po krajní levice.

Sledovat vývoj a působení zelených hnutí a následně stran se mi zdá být zajímavé a přínosné. O zelených v Itálii je v české literatuře zatím jen pasáž v knize P. Pečínky *Zelená zleva?* a dále něco málo v knize M. Strmisky *Italské politické strany*.

Část zahraniční literatury referující buď o ekologických stranách v Evropě nebo o italském stranickém systému mi bohužel zůstala nedostupná. Zahraniční literatura, kterou jsem měla k dispozici, se přes má očekávání přímo k tématu mé práce nevztahovala. Posloužily mi tedy internetové stránky italských Zelených.

Ve své práci jsem dala prostor obecnému přehledu italského stranického systému od poválečného období až do posledních parlamentních voleb v roce 2001. Následující pasáž se věnuje nastínění fenoménu stran zelených, zejména hodnotových východisek a určité typifikaci západních zelených. Popisovat italskou realitu zelených začínám Radikální stranou, která byla jakýmsi předchůdcem dnešních zelených. Následuje hlavní část mé práce věnovaná přímo vývoji a současné situaci zelených, rozšířená o nástin organizační struktury a programatiky. Na závěr se zamyslím nad postavením zelených v italském stranickém systému a pokouším se zhodnotit jejich potenciál a výhledy do budoucna.

2. Stranický systém Itálie

V poválečném stranickém systému mělo největší význam šest antifašistických stran. Byly to: Křesťanská demokracie (DC), Italská socialistická strana proletářské jednoty, Italská komunistická strana (PCI), Italská liberální strana (PLI), Italská republikánská strana (PRI) a Strana akce. Tyto politické síly zaujímaly prostor od levice k pravému středu. Jako opozice vůči novému republikánskému režimu vzniklo monarchistické hnutí Fronta

obyčejného člověka (FUQ) a Italské sociální hnutí (MSI). Zvláštností politického systému Itálie byla závislost stability vlády na udržení spolehlivé parlamentní většiny. Hlavním zdrojem politické moci byly v Itálii politické strany, tento systém byl nazýván „režim stran“ (partitocrazia).

Systémový efekt stabilních, respektive silných stran a nestabilních vlád spočíval v rozpojení odpovědnosti politické (vláda) a skutečné moci (strany). Vláda byla stále slabší, strany stále silnější.¹

Volební systém byl spojením proporcčního systému s minimální omezovací klauzulí a systému voličských preferencí. Volič mohl označit 3 – 4 preferované kandidáty do Poslanecké sněmovny, ti pak získávali mandáty podle celkových stranických výsledků.

Tato zřetelně demokratická vymoženost znamenala v italském případě nesmírné mocenské posílení nátlakových skupin a ekonomických subjektů, což zpětně prohlubovalo již tak bohaté perspektivy stranické fragmentace.²

Stranický systém se rozvíjel jako systém polarizovaného pluralismu, byl charakteristický soupeřením několika prorežimních a antirežimních stran. Po roce 1947 dochází k boji mezi křesťanskou demokracií na straně jedné a komunisty a socialisty na straně druhé.

DC se stala dominantní stranou. Zaujímal prostor od středu k pravému středu.

Ve volbách roku 1948 zvítězila DC. Koaličními partnery jí byli ve vládě 1948 - 54 republikáni, liberálové a sociální demokraté. Socialisté a komunisté byli z vlády vyloučeni.

V 2. polovině 50. let dochází ke sblížení DC a Italské socialistické strany (PSI), a na druhé straně se PSI distancuje od PCI. V roce 1962 dochází k vytvoření vlády „levého středu“, kterou tvoří DC, Italská socialistická demokratická strana (PSDI) a PRI, v letech 1963 – 68 se přidává PSI. Období vlády „levého středu“ skončilo koncem 60. let v atmosféře vyhrocených sociálních konfliktů během studentské revoluce.

Exploze masových protestních hnutí v Itálii na sklonku šedesátých let zahájila novou etapu politického vývoje této země, charakterizovanou ve své první fázi znásobením sociálních konfliktů a novou sociálněpolitickou polarizací.³

V 70. letech dochází k vyloučení PCI z vládní politiky. PCI poté našla nový způsob prezentace, odklonila se od původní revolučnosti, došlo k realizaci „historického kompromisu“. V letech 1976 – 79 komunisté nakrátko vyšli z opozice během svého působení ve vládě národní solidarity. V následujících letech dochází opět k jakémusi

¹ Kunc, J.: Stranické systémy v rekonstrukci, s. 107.

² Kunc, J.: Stranické systémy v rekonstrukci, s. 98.

kompromisu DC a PCI, PCI je integrována do systému stran. Třetím důležitým partnerem zůstává PSI.

V 80. letech dochází k politické stabilizaci. Většinou se realizovaly vlády pěti stran – tzv. pentapartito – liberálů, křesťanských demokratů, republikánů, sociálních demokratů a socialistů.

Na počátku 90. let opět dochází k vyostření depolarizace stranického systému. Vynořují se nová opoziční hnutí: Liga Severu a levicové populistické katolické hnutí Síť (La Rete).

Roku 1992 vrcholí korupční skandály a velká část politiků je zdiskreditována.

Počátkem 90. let se pak souběh přinejmenším tří vleklých a paralelně se prohlubujících krizových tendencí, a to v institucionální oblasti, dále ve fungování daňového systému a přerozdělování prostředků a konečně v naprosté krizi důvěry ve veškeré profesionální politiky a v celou politiku v souvislosti s odhalováním korupčních skandálů, projevil jako skutečné politické zemětřesení a v novou formulaci celého systému.⁴

Roku 1993 byly schváleny nové volební zákony. Byly založeny na principu jednokolových voleb s čistou relativní většinou. V jednomandátových obvodech jsou voleny ¾ poslanců a senátorů, zbytek křesel bude rozdělen na základě proporčního principu – do sněmovny s čtyřprocentní klauzulí.

Ve volbách 1994 zvítězilo pravicové uskupení v čele s mediálním magnátem Silviem Berlusconiem. Hlavní vítěznou trojicí byla Národní aliance, Vzhůru, Itálie! a Liga Severu. Levicová koalice Pokrokářů a centristické kandidátky byly poraženy. Počet stran v parlamentu se s nástupem nového volebního systému ještě zvýšil. Tyto volby znamenají mezník mezi italskou „první“ a „druhou“ republikou.

Došlo k transformaci řady stran. DC se změnila v Italskou lidovou stranu (PPI), MSI se proměnilo v Národní alianci (AN), PCI byla nahrazena Demokratickou stranou levice (PDS) a Stranou komunistické obnovy (PRC), socialisté se rozpadli na tři skupiny.

Berlusconiho vláda však v roce 1995 padá. Byla jmenována nová úřednická vláda Lamberta Diniho, toho vystřídal na začátku roku 1996 Maccanico.

Předčasné volby v dubnu 1996 znamenaly vítězství koalice Olivovník. Nastoupila levostředová vláda v čele s Romanem Prodim.

Na podzim 1998 proběhla další vládní krize. Prezident Scalfaro pověřil sestavením nové vlády bývalého komunistu Massima d'Alema.

³ Strmiska, M.: Italské politické strany, s. 12.

⁴ Kunc, J.: Stranické systémy v rekonstrukci, s. 104.

V parlamentních volbách 2001 vítězí Berlusconiho pravostředová koalice Dům svobody.

3. Všeobecný profil stran zelených

Nejdříve je nutné specifikovat, co je strana zelených. Nelze tak činit podle toho, zda se vyjadřuje ve svém programu k ekologickým otázkám. K tomu jsou v současnosti nuceny téměř všechny strany. Drtivá většina stran zelených má již ve svém názvu označení, že jde o zelené. Strany se tedy sebeidentifikují jako zelené samy. Strany zelených ve svých programech zdůrazňují ekologická témata, zejména nutnost ochrany životního prostředí, trvale udržitelný život či rozvoj, odpor proti atomovým elektrárnám, dopravní politiku, úspory energie, zákaz genetických manipulací atd. I v ostatních oblastech politiky prosazují ekologické cíle.

Zelení jsou zastánci hodnot, které se v sociálních vědách objevily teprve v nedávné době a jsou označovány za postmateriální, jako je individualismus, prosazování přímé demokracie, nebo odzbrojování. Důležité je také to, že i když zelení pozbyli svého postavení nového radikálního hnutí, stále s sebou nesou jistý potenciál odporu proti zavedenému politickému a stranickému systému. Zelení stále vytvářejí alternativní prostor pro odlišné způsoby politického uvažování a prosazování se.⁵

Zdůrazňování hodnoty individualismu se projevuje obhajobou práv menšin a alternativních způsobů života. V oblasti politického procesu jsou zelení zastánci decentralizace.

Vznik ekologických stran navazuje na činnost ekologických hnutí vznikajících v 60. letech 20. století. Ekologická hnutí se zpočátku vyjadřovala jen k dílčím otázkám ochrany životního prostředí a nejevila ambice stát se politickým uskupením. Rozšiřování okruhu zájmů a snaha o jejich artikulaci v politickém procesu byly důvodem vzniku ekologických stran.

Pro prosazování ekologických stran v národních stranických systémech tak je možné nalézt dva zdroje. Jednak je to rozvoj na transnacionální úrovni, jednak původní rozvíjení ekologických aktivit na komunální a regionální úrovni. Úspěšné prosazování kandidátů zelených do komunálních a regionálních zastupitelských sborů dopomohlo stejnou měrou jako přímé volby do Evropského parlamentu k prosazení v národních parlamentech, které jsou stále tou nejvýznamnější arénou pro tvorbu politiky v evropských zemích.⁶

⁵ Bican, V.: Evropská federace stran zelených, s. 28.

⁶ Bican, V.: Evropská federace stran zelených, s. 30.

Z hlediska uspořádání vztahů ve straně dávají přednost participační stranické organizaci, kdy členové strany mají možnost účastnit se tvorby politické vůle ve straně, rozhodovat, kontrolovat zástupce strany, rotovat po jednotlivých stranických funkcích.

Voliči zelených jsou často postmaterialisticky zaměřeni, což je možné odvodit z voličského propojení ekologických stran a sympatizantů nových sociálních hnutí. Voliči zelených jsou dále z velké části mladí a vysokoškolsky vzdělaní, náležejí k nové střední třídě, pocházejí z velkých měst (kde se přirozeně ekologické problémy kumulují) a řadí se k levici, hodnotí sami sebe jako levicově ideologicky zaměřené, popřípadě do té doby volili levicové strany.⁷

Zelení v západní Evropě jsou v jistém smyslu typičtí a odlišují se od východních zelených. Západní zelení nebyli například nikdy členy pravicové vlády. Západní zelení vyžrávali od poloviny 70. let jako antisystémová, protikapitalistická síla, v polovině 80. let začali získávat první parlamentní křesla a v polovině 90. let se objevili v celostátních vládách.

Tito pověstní „melouni“ (navenek zelení, uvnitř rudí) z postmaterialistické části středních tříd prokázali životaschopnost jako moderní doplněk k sociální demokracii, řešící nová témata ekologie, menšin, sociálních a občanských práv, která „stará levice“ hájící zájmy konzumního dělnictva a středních tříd, zanedbala.⁸

Naproti tomu východní zelení si zachovávali v důsledku diskreditace levice během období nadvlády komunistické strany od levice určitý odstup. Utvářeli koalice spíše se středovými či pravicovými stranami. Východní zelení se dostali po svržení totalitních režimů téměř ihned do parlamentů jako součásti protikomunistických koalic. Stejně rychle jak se do parlamentů dostali, z nich však i zmizeli. Zelení s levicí nespolupracovali, a tak s ní ani nemohli bojovat proti nastupujícím sociálním krizím v postkomunistických státech.

4. Radikální strana (Partito radicale – PR)

Za předchůdce samotných Zelených lze v Itálii považovat Radikální stranu. Svým názvem se sice neřadí mezi klasické zelené strany, ale v jejím organizačním uspořádání, ideologii a

⁷ Müller – Rommel, F.: Grüne Parteien in Westeuropa, cit. dle Bican, V.: Evropská federace stran zelených, s. 40.

⁸ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 211.

metodách prosazení se lze vysledovat určité prvky typické pro zelené. Bylo by tedy chybou nezačlenit Radikální stranu do mé práce o zelených.

Radikální strana vznikla v prosinci 1955 odštěpením nespokojených levicových liberálů (B. Villabruno, N. Carandini aj.) včetně bývalých přívrženců Strany akce a studentské mládeže z Italské liberální strany (PLI). Mezi její zakladatele patřil i nekonformní Marco Pannella. Radikálové kladli důraz na nenásilí, lidská a občanská práva, bojovali proti využití jaderné energie. Radikální strana měla spíš charakter nátlakového hnutí než politické strany. Na politickém bojišti končila PR neslavně. Výsledkem byla stranická krize počátkem 60. let. Příčinou rozkladu byla i názorová neshoda členů PR na reformní projekty „levého středu“. Umírněné skupiny byly ochotny levý střed podporovat. Radikální frakce byla zásadně proti jakékoliv snaze křesťanských demokratů o reformu. Výsledkem sporu byl odchod radikálů do PSI. Jádrem obnovy PR se stalo její levicové křídlo, které přišlo i s novými tématy radikálního antiklerikalismu, antimilitarismu, boje za občanská práva a sexuální svobodu. Radikální strana se odlišovala od klasického modelu centralizované politické strany. Měla charakter federace různých hnutí a regionálně působících skupin.

V 70. letech rozpoutala strana kampaně na základě aktuálních témat studentské revoluce – povolení rozvodů a interrupcí. V roce 1976 získala strana ve volbách do parlamentu 1,1 % hlasů, to jí vyneslo 4 křesla, její zisk do senátu činil 0,8 %.⁹ Hlasy získávala PR hlavně z velkých měst.

Přes projevy tendence k institucionalizaci a začlenění se do soustavy politických stran Italské republiky v postavení minoritní opoziční síly, se

Radikální strana nestala klasickou parlamentní politickou formací. Časté využívání instituce abrogativního referenda především jako nástroje politické destabilizace – a politické akce nezřídka vysloveně provokativního charakteru, vymykající se z rámce konvenční politické agendy – vzdalovaly radikály od všech tradičních politických stran.¹⁰

Pannella prezentoval stranu svým specifickým stylem – volil konfrontační taktiku, mediálně se zviditelňoval svými nepřetržitými promluvami v rádiu strany a hladovkou, kterou si vynutil přístup do televize.

⁹ Tabulka č. 1: Výsledky Radikální strany ve volbách do Poslanecké sněmovny, Senátu a Evropského parlamentu v letech 1976 – 2001, příloha, s. 28.

¹⁰ Strmiska, M.: Italské politické strany, s. 53.

Roku 1979 získala Radikální strana 3,5 % - 18 parlamentních křesel a 3 křesla do senátu. Téhož roku byl také Pannella, ještě s dvěma dalšími radikály, zvolen do Evropského parlamentu, tak posílili frakci Koordinace zelených a radikálních stran (CGRP).

V roce 1982 došlo k ukončení spolupráce zelených s Radikální stranou. Důvodem byl osobitý kontroverzní politický styl M. Pannelly.

19. dubna 1982 se radikálové účastnili protestů za odzbrojení konaných v několika metropolích sovětského bloku.

Roku 1983 poklesl počet poslaneckých křesel radikálů na 11.

Radikální strana používala ke svému zviditelnění skandální metody. Byl to pokus o pěstování marihuany na dvoře parlamentu, a dále kandidatury kontroverzních osobností – levicového spisovatele Antonia Negriho, později obviněného z vraždy, nebo italské pornostar Ilony Stallerové, zvané Cicciolina. Cicciolina propagovala nevázanou sexualitu a právo vězňů na soulož. Její listina dostala ve volbách roku 1987 2,6 % hlasů a tím pádem 13 mandátů.

Od roku 1988 vytvořila Radikální strana pobočky v zahraničí, mimo jiné i v Československu. Do její rétoriky přibyla nová témata – legalizace lehkých drog, celosvětové zrušení trestu smrti, ukončení čínské okupace Tibetu apod. Strana změnila svůj název na **Transnacionální radikální stranu (PRT)**, novým znakem byla podobizna Gándhího. Nyní se účastnila strana voleb na přejmenovaných nebo cizích kandidátkách.

Na území Československa se strana projevila v srpnu 1988, a to rozdáváním letáků k výročí okupace ČSSR vojsky Varšavské smlouvy a vystoupením s protivládním transparentem.

Pro volby roku 1989 uzavřel Pannella dohodu s PSI a PLI. To ho opět dostalo do Evropského parlamentu. Radikálové kandidovali ovšem i na kandidátkách jiných stran – sociálních demokratů, zelených a pod označením antiprohibicionisté.

Opět v srpnu 1989 se účastnili protestů v Praze.

Novým předmětem zájmu se stala o dva roky později Jugoslávie. PRT obhajovala nezávislost Slovinska a Chorvatska, autonomii Kosova a Makedonie, Srbsko bylo považováno za ústředního viníka rozbrojů. Radikálové užívali metod hladovek, demonstrací, svolání kongresu strany do chorvatského Záhřebu jako vyjádření podpory Slovincům a Chorvatům, a opět poněkud skandálním chozením Pannelly v uniformě chorvatské armády .

Pro volby v roce 1992 vytvořil Pannella svou vlastní novou kandidátku, přičemž se inspiroval anglosaským systémem, kdy volič hlasuje nikoli pro stranu, ale pro lídra.¹¹

V těchto volbách strana získala 1,2 % hlasů, to jí vyneslo 7 kandidátů.

Následující období bylo pro stranu kritické. Členové PRT mohli být současně členy i v jiných stranách, a to i v cizině. Členství platilo jeden rok a pak se obnovovalo. Na podzim 1992 patřilo k PRT téměř 200 poslanců i ministrů, členů 70 stran ze 30 zemí.¹²

Ovšem počet platících Italů nestačil na pokrytí činnosti strany. Pannella řešil zapeklitou situaci v únoru 1993, kdy prohlásil, že pokud strana nedosáhne potřebného počtu přispěvatelů (30000) nutného k finančnímu přežití strany, ukončí svou činnost. Po tomto vystoupení mnoho exponentů téměř všech stran do strany vstoupilo, aby stranu nezmizela.

Proklamovaná snaha radikálů působit jako fragment „třetího pólu“ (laicko-socialistického) italské politiky a podněcovat institucionální reformy přinesla rozpačité výsledky. V období rozkladu italského systému politických stran

nehrály skupiny vzešlé z orbitu Radikální strany příliš významnou roli, třebaže PR zaznamenala přírůstek své členské základny a její předáci se jí snažili na veřejnosti představit jako jeden z možných krystalizačních bodů nové politické scény druhé republiky.¹³

Ačkoliv bývá PR a PRT přiřazována k Nové levici¹⁴, fakticky se věnovali v zahraničí protestům proti komunistickým či levicovým diktaturám a jimi proklamovaná ústřední hodnota byla absolutní svoboda jednotlivce. Roku 1994 se bez problému klub Pannella, složený z ultraliberálního Pannelly, Taradashe, Emmy Boninové aj. přidal na stranu Silvia Berlusconiho a stal se součástí pravicového hnutí Vzhůru, Itálie!

Roku 1994 se na kandidátce Pannella-Reformátoři dostali dva radikálové do Evropského parlamentu (s 2,1 %). Společně s belgickou Lidovou unií, Skotskou národní stranou, španělskou Nacionalistickou koalicí a francouzskou Radikální energií a Hnutím levicových radikálů v něm vytvořili frakci Evropská radikální aliance.¹⁵ Nespojili se ovšem se zelenými.

Další projev Pannellova skandálního politického stylu se uskutečnil v roce 1995, kdy Pannella v převlečení za Mikuláše rozhazoval v Římě balíčky marihuany.

¹¹ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 132.

¹² Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 132.

¹³ Strmiska, M.: Italské politické strany, s. 54.

¹⁴ Důvodem byl protestní styl mimoparlamentní Pannellovy politiky a politický program.

¹⁵ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 133.

Ve volbách roku 1996 získala PRT 1,8 % hlasů.

O tři roky později, pro volby do Evropského parlamentu, vytvořila strana Listinu Boninové, a získala 8,5 % hlasů a 7 křesel. Nyní se už nepřipojovala k žádné frakci.

Před parlamentními volbami 2001 vyhlásila Boninová hladovku. Chtěla tak upozornit na nezájem médií a upoutat na problémy svobody genetického výzkumu, vztahů s Vatikánem, eutanázie, nezávadnosti potravin a rozšíření práva na potrat. K Boninové se přidalo 450 členů PRT. Výsledek akce byl ovšem nulový. Roku 2001 se PRT poprvé nedostala do parlamentu.

Roku 2001 měla PRT centra v Římě, Bruselu, New Yorku a Moskvě a působila ve 43 zemích světa jako nevládní organizace snažící se prostřednictvím „demokratického internacionalismu“¹⁶ dosáhnout svých programových cílů.

5. Zelení (Verdi)

Hnutí zelených v Itálii se formovalo poměrně dlouho od konce 70. let, zčásti pod vlivem různých neortodoxních levicových skupin, včetně aktivistů Radikální strany či později Proletářské demokracie. Mezi první významnější ekologické organizace patřili Přátelé země nebo Liga pro životní prostředí.

V 70. letech se stal hlavním tématem zelených iniciativ v Itálii boj proti jaderné energetice a nadměrnému lovu. Italští Přátelé země spolupracovali s PR, i někteří členové PCI vystupovali proti jaderné energetice. Tito komunisté ustavili Výbor pro kontrolu energetické strategie, někteří úplně z PCI odešli a později se stali vůdčími osobnostmi zelených. V roce 1980 založili Ligu za životní prostředí.

Další ohnisko vzniklo v národnostně smíšeném Trentinu-Alto Adige, kde získaly v místních volbách roku 1978 dvě kandidátky Nové levice každá po jednom radním. Italská Nová levice (NS) dostala 4,3 % hlasů, německá NL 4,5%.¹⁷ NS se později přejmenovala na Listinu zelených (LV).

Další alternativní listina byla zformována v Lugo di Romagna ekology a odštěpenci od katolických i levicových kruhů Annou Donatiovou a Michelelem Boatou, kteří později působili jako zelení poslanci v parlamentu.

¹⁶ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 133.

¹⁷ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 134.

V říjnu 1983 se sešli západoněmečtí, rakouští a různé skupiny italských zelených včetně Pannely, aby projednali způsob vstupu do parlamentní politiky.

Květen 1985 byl ve znamení úspěchu zelených na radnicích: 3,5 % a v provinčních zastupitelstvech: 2,6 %.

Přestože byli přítomni jen v 57 volebních obvodech ze 75, Zelení obdrželi

648 832 hlasů. 115 zelených listin představených na regionální, provinční nebo obecní úrovni přineslo celkem 141 radních. Nejlepší výsledky byly ve velkých městech, zejména v Benátkách (4,7 %), v Janově a Florencii (oba 3,4 %) a v severní Itálii.¹⁸

Vstup zelených do zastupitelských úřadů předpokládal alespoň minimální koordinaci činnosti. Vytvořil se výbor zvolených zástupců s dvěma delegáty pro každou regionální listinu a jedním pro místní listinu.

Havárie jaderné elektrárny v Černobylu v květnu 1986 znamenala příležitost pro zelené zapsat se konečně jako politicky relevantní subjekt do italského stranického systému. Jaderná havárie a její katastrofické následky posunuly do popředí ekologické problémy. Zelení bezprostředně zorganizovali sběr podpisů pro referendum o omezení jaderných elektráren v Itálii. Referendum přineslo příznivý výsledek – pro bylo kolem 80 %.¹⁹

16. listopad 1986 byl dnem vzniku **Federace zelených kandidátek (FLV)** ve Finale Ligure, kterou tvořili lokální ekologické volební listiny a iniciativy. Federace byla řízena koordinační skupinou. Znamenalo to další krok směrem k institucionalizaci zelených hnutí do politické strany. Symbolem se stalo směřící se slunce²⁰. Ve FLV převládali ortodoxně ekologické proudy.

V parlamentních a senátních volbách 18. června 1987 kandidovala FLV většinou samostatně. Do parlamentu získala FLV 13 křesel (s 2,5 %), do senátu 1 křeslo.²¹ Na zaostalém jihu neměla FLV vůbec úspěch. Prvním vedoucím frakce zelených v parlamentu se stal Gianni Mattioli, lídr protijaderných potyček.

S jejich vstupem do parlamentu se institucionalizuje nová tvář italského stranického systému. Mizí stará „Nová levice“ ztělesněna v Manifestu zahrnující strany od PdUP (Strana proletářské jednoty) k DP (Proletářská demokracie). Zelení spolu s radikály nyní

¹⁸ Ignazi, P.: Il potere dei partiti. La politica in Italia dagli anni Sessanta a oggi, s. 115.

¹⁹ Ignazi, P.: Il potere dei partiti. La politica in Italia dagli anni Sessanta a oggi, s. 116.

²⁰ Symbol směřícího se slunce si zelení vypůjčili od Dánského protijaderného hnutí.

²¹ Tabulka č. 2: Výsledky zelených ve volbách do Poslanecké sněmovny, Senátu a Evropského parlamentu v letech 1987 – 2001, příloha, s. 29.

representují postindustriální a postmaterialistické hodnoty mladého voličstva z měst, kolísajícího v tradičním politickém pravo-levém prostoru.

Od konkurenčních PR a Proletářské demokracie (DP) se FLV odlišovala tím, že zatímco PR šlo o celonárodně pojatá lidská práva a DP upřednostňovala sociální témata, FLV se odrážela od lokálních ekologických problémů, přičemž k ekologickým iniciativám patřila polovina jejích kandidátů. Voliči FLV přecházeli nejvíce od příznivců radikálů, socialistů nebo republikánů, stoupenci PCI a křesťanských demokratů hlasovali pro zelené minimálně.²²

V polovině 80. let došlo ve FLV ke sporům mezi liberály a levicovými aktivisty, kdy liberálové obviňovali své kolegy ze snahy o podřízení FLV politice PCI, levicoví aktivisté naopak vyčítali liberálům snahu o podřízení politice PR. Další spor probíhal mezi zelenými z FLV a ostatními zelenými iniciativami.

Po volbách roku 1987 navrhli ekologicky orientovaní poslanci PR a PD vytvoření **Duhových zelených (VA)**, kde by se sjednotily jednotlivé síly a prezentovala se i jiná než ekologická témata. FLV ovšem odmítla.

Do evropských voleb 18. června 1989 nastoupili zelení rozdělení. VA, složení z ekologických odštěpenců od PR a DP, dostali 2,4 % hlasů a 2 poslance. FLV získala 3,8 % a 3 zástupce, mezi nimi Langeru a Falquiho.²³

V prosinci 1990 se na shromáždění zelených v Castrocaru levicoví VA a ortodoxně ekologická FLV sjednotili a vznikla **Federace zelených (FV)**.

V roce 1991 vychází první číslo týdeníku Zpráv zelených, který se v roce 1993 přeměnil na čtrnáctideník. Ve volbách roku 1992 získala FV 2,8 % hlasů, tedy 16 poslanců (oproti 13 z roku 1987) a 4 senátory (v roce 1987 to byl 1).

Na začátku 90. let zaznamenávají zelení velký organizační nárůst – především po sjednocení s Duhovými zelenými. Zatímco v roce 1987 čítal počet místních organizací zelených 125 a v roce 1989 – 287, roku 1992 se počet vyšplhal až na 678 organizací.²⁴

Konkurovat zeleným se pokoušela PSI tým, že na svoji kandidátku umístila prominentní ekologickou poslankyni Filippiniovou, stejně jako radikál Pannella, když nabízel zeleným vytvoření „prodemokratické koalice“ na své, Pannellově kandidátce. FV to odmítla.²⁵

²² Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 135.

²³ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 135.

²⁴ Ignazi, P.: Il potere dei partiti. La politica in Italia dagli anni Sessanta a oggi, s. 166.

²⁵ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 135.

Rok 1992 znamenal pro italskou politiku významné změny. Došlo k zániku, sloučení či proměně řady stran.

Bývalý člen PR a dále prominent zelených Francesco Rutelli navrhoval spojení FV s protimafiánským uskupením Sít', vycházejícím z křesťanskodemokratické levice. FV kandidovala se Sítí, postkomunistickou Demokratickou stranou levice (PDS) a s centristickými republikány v několika obvodech do senátu. Prestiž FV vzrostla, když se do jejího čela dostal v březnu 1993 bývalý socialistický ministr životního prostředí a komisař ES pro životní prostředí, Carlo Ripa di Meana.²⁶ Od tohoto okamžiku má také Federace zelených ve svém vedení hromadný orgán – koordinační skupinu, složenou z 11 osob.

Reforma volebního systému v září 1993 znamenala zhoršení volebních šancí FV. FV byla nucena vstoupit do levicové volební koalice Pokrokáři, kterou tvořili PDS, PRC, levicové odštěpky z křesťanské demokracie jako Demokratická aliance, Sít' a křesťanští sociálové a zmenšená PSI.

Ve volbách roku 1994 tedy FV kandidovala v rámci levicové koalice Pokrokáři. FV získala 11 zástupců do parlamentu a 7 zástupců do senátu, v proporční části byl výsledek 2,7 %. PR se v těchto volbách postavila na stranu pravicového bloku.

Ve stejném roce proběhly i volby do Evropského parlamentu. Zelení s 3,2 % obdrželi 3 křesla (Carlo Ripa di Meana, Adelaide Aglietta a Alexander Langer), dále se k nim přidal i jeden poslanec zvolený za Sít'.

Roku 1995 ve Fronte dei Marmi je potvrzen Carlo Ripa di Meana ve vedení strany.

Pro parlamentní volby v roce 1996 se koalice Pokrokáři přejmenovala na Olivovník. Olivovník nyní tvořili Levicoví demokraté (DS), FV, Strana italských komunistů, Demokraté, Italská lidová strana, Italští renovátoři, Demokratičtí socialisté Itálie a Demokratický svaz pro Itálii. Šlo v podstatě o staré formace postkomunistů, komunistů, socialistů a křesťanskodemokratické levice.

Volby proběhly 21. dubna 1996, FV získala 14 poslanců a 14 senátorů, do čtvrtiny parlamentu volené poměrným systémem se FV se ziskem 2,5 % nedostala.

Květen 1996 byl zlomovým okamžikem, neboť se poprvé dostali zelení do vlády – byl to Edo Ronchi jako ministr životního prostředí a dále 4 zelení jako tajemníci ministrů.

Za dva roky se k nim přidala Laura Balbová na postu ministryně pro rovnost příležitostí.

²⁶ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 136.

FV se ve vládě Olivovníku střetala s křesťanskodemokratickou levicí, která se v otázkách homosexuálů, potratů a drog nevzdala své katolické identity. I přesto FV rudozelené spojení oceňovala jako vzor pro reformu celé Evropy.²⁷

V listopadu 1996 na XXI. sjezdu zelených v Římě je zvolen Luigi Manconi za nového lídra. Je potvrzen i na XXIII. sjezdu v Montecatini v roce 1999. Avšak Manconi podává za pár měsíců demisi kvůli neuspokojivému volebnímu výsledku dosaženého ve volbách do Evropského parlamentu.²⁸

FV získala s 1,8 % pouhých 2 křesla (poslancem se stal známý horolezec Reinhold Messner a Giorgio Celli). Po volebním neúspěchu byl svolán na 24. – 25. červenec 1999 mimořádný sjezd strany do Říma. Zde bylo rozhodnuto o nutnosti modernizace strany.

Byl zvolen ustavující výbor, od něhož převzala vedení strany Grazia Francescatová.

21. – 23. ledna 2000 se uskutečnil v Chianciano Terme ustavující sjezd. K FV se přidalo mnoho nových členů, na jaře 2000 jejich počet činil 17000.

Na sjezdu byla zvolena Grazia Francescatová předsedkyní FV. Dále došlo

k volbě národního výkonného orgánu zelených, ten tvořili: Alfonso Pecoraro Scanio, Paolo Cento, Nicola Adamo, Fiorello Cortiana, Stefano Boco, Luciano Berarducci, Marco Lion. Postupně byli od předsedkyně jmenováni také Laura Cima, Anna Donati, Fabrizia Pratesi, Khaled Foulad Allam, Gino Girolomoni.²⁹

V dubnu 2000 se ustavovala další levicová vláda. Koalice levého středu nechtěla obsadit resort životního prostředí členem FV, bývalý ministr životního prostředí Ronchi odmítl nabízený resort evropských vztahů a navrhoval vystoupení FV z koalice. Nakonec se ale prosadil názor umírněných setrvat v koalici.

Konstitutivní etapa se uzavřela na konci roku 2000 a ukázala výsledky již v regionálních volbách 16. dubna 2001, kdy před debaklem levicového středu Zelení zvyšují své preference stoupající na 2,4 %.³⁰

Parlamentních voleb roku 2001 se účastnila FV jako součást Olivovníku, v jeho rámci tvořila ještě jednu pod-koalici Slunečnice s Demokratickými socialisty Itálie. V čele Olivovníku stál bývalý člen FV Rutelli³¹. Ve volbách ovšem vyhrálo Berlusconiho

²⁷ Pečínka, P.: Zelená zleva? s. 137.

²⁸ La Storia dei Verdi (<http://www.verdi.it/iverdi/storiav.htm>).

²⁹ La Storia dei Verdi (<http://www.verdi.it/iverdi/storiav.htm>).

³⁰ La Storia dei Verdi (<http://www.verdi.it/iverdi/storiav.htm>).

³¹ Rutelli vykonával v letech 1993 – 2001 za levicovou koalici funkci starosty Říma. Během funkce opustil zelené a vstoupil k Levicovým demokratům. Byl i tři dny ministrem životního prostředí, z úřadu sám odešel.

pravicové uskupení Dům svobody. FV si oproti minulým volbám pohoršila - získala 8 křesel do parlamentu a 9 do senátu. V části volené do parlamentu poměrným systémem nezískala Slunečnice s výsledkem 2,2 % žádné křeslo.

Za Zelené byli zvoleni následující poslanci: Marco Boato, Mauro Bulgarelli, Paolo Cento, Laura Cima, Marco Lion, Alfonso Pecoraro Scanio, Carla Rocchi, Luana Zanella a senátoři: Stefano Boco, Francesco Carella, Fiorello Cortiana, Loredana de Petris, Anna Donati, Francesco Martone, Natale Ripamonti, Sauro Turroni, Giampaolo Zancan.³²

Od roku 2000 až do současnosti vykonávají 2 zelení ministerské funkce – Alfonso Pecoraro Scanio jako ministr zemědělství a lesů a Gianni Mattioli jako ministr veřejných záležitostí. Carla Rocchiová a Francesco Corleone pracují jako státní tajemníci na ministerstvech zdravotnictví a spravedlnosti.

V červenci 2001 probíhalo v Janově zasedání zemí G 8. FV se účastnili protestů proti zasedání v rámci Janovského sociálního fóra (GSF). GSF tvořili anarchisté, komunisté i odbory. FV žádala důsledné prošetření policejního zásahu, při kterém byl zastřelen jeden demonstrant.

Od roku 1989 byla FV členkou Evropské koordinace zelených (EGC), v roce 1993 přetransformované na Evropskou federaci stran zelených (EFGP), kde se hlásila k proudu „ani vlevo, ani vpravo“. Její sekce Mladí zelení (GV) patřila do Federace mladých evropských zelených (FYEG).

5.1 Programatika Zelených

Zelení otevřeli na svých internetových stránkách programovou konferenci³³, která má být základem nového politicko-ekologického programu strany pro třetí tisíciletí. Byly ustaveny jednotlivé pracovní skupiny zaměřené vždy na určité programové téma.

V oblasti zemědělství je iniciativa směřována ke spojení profesionálních zemědělských organizací, sdružení na ochranu životního prostředí a spotřebitelů za účelem vytváření kvalitních výrobků a zhodnocení práce. Nezbytností je omezit používání chemie a ochrana tradiční produkce.

Zásadními otázkami ochrany životního prostředí se zabývá pracovní skupina „Zachování přírody“. Jí byly vypracovány návrhy na udržení, ochranu a zhodnocení přírody a jejich

³² La Storia dei Verdi (<http://www.verdi.it/iverdi/storiav.htm>).

zdrojů. Zelení usilují o účinné využívání energetických zdrojů, o omezení spotřeby energie, o rozvoj obnovitelných zdrojů, od solární energie po využití biomas, větrné energie a energie moře.

Jako jednu ze základních překážek rozvoje, ochrany a podpory sociálních práv a životního prostředí v zemích třetího světa vidí zelení zahraniční dluh, který je důsledkem činností finančních a veřejných institucí (např. Světové obchodní

banky nebo Mezinárodního měnového fondu) a soukromých organizací (velkých obchodních bank). Zahraniční dluh svědčí o protikladech neoliberálního paradigmatu vývoje charakteristického posedlostí vytvořit globální trh a neomezeným růstem. Krokem k vyřešení problému zahraničního dluhu a pojmenování jeho příčin má být prozkoumání vytváření celého modelu vlády ekonomie a financí a vytvoření předpokladů k rovnějším a transparentnějším vztahům mezi státy a národy. Dále je nutné uznat ekologický a sociální dluh vyspělých zemí vůči těm zaostalým. Prostředkem mají být různé nevládní organizace a mezinárodní hnutí, sestavování politických návrhů a podpora reformních procesů.

Válka proti Iráku znamenala vnitřní rozdělení Evropské unie. V současném geopolitickém uspořádání nehraje Evropa nezávislou roli. Zelení řeší otázku obrany Evropy. Zvyšování výdajů na zbrojení, mírové civilní skupiny pokládá za otevřené otázky. Ačkoliv mají zelení ve svém programu zakořeněnou ideu nenásilí, musí přesto v posledních letech řešit otázky užití síly.

Dalším programovým cílem je ochrana práv zvířat. Je nutné toto politicky marginální téma vynést na povrch pomocí různých iniciativ a spolků.

V oblasti lidských práv se zelení staví proti jakémukoliv vylučování ze společnosti. Ochrana práv vyžaduje účinný systém norem. Na vzrůstající strach z cizinců a xenofobii je potřeba odpovědět zdůrazněním práv společnosti založené na toleranci a pluralitě.

Zelení se staví proti rasismu, jsou pro přijetí práv imigrantů, práv homosexuálů, odstranění každé diskriminace. Říkají ne trestu smrti a mučení, vykořisťování mladistvých a izolaci starých lidí. Dále se staví proti jaderným elektrárnám, výrobě a užití zbraní, genetickým manipulacím a bezbřehému konzumu. Bojují za mír, odzbrojení, nenásilí a proti sociálním nerovnostem.

Znečištění vzduchu má za následek ročně desítky milionů lidí trpících různými alergiiemi či dýchacími problémy. Je nutné pomocí vědeckých výzkumů a vědecké práce zavést nové technologie dopomáhající ke zlepšení ovzduší.

³³ Conferenza programmatica (<http://webapps.verdi.it/confprog/index.jsp>)

V otázce školství se staví zelení proti sociální diskriminaci dětí při vzdělávání, navrhují zvýšení povinné školní docházky do 18 let.

Důležitým cílem strany je podpora kultury a vědeckého výzkumu. Tyto principy mají strategický význam pro rozvoj Itálie, pro vytvoření vyzrálé sociální struktury a vysoké kvality života.

Vláda Berlusconiho, která vedla k absolutní centralizaci při vytváření nových infrastruktur, vrhla podle zelených Itálii o dvacet let zpátky. Nyní je nutné zastavit zkažené projekty vlády.

Zelení usilují o rozšiřování městské hromadné dopravy: tramvají, autobusů, metra a kol. Velké železniční uzly by měly být integrovány do lokálních sítí.

Italští zelení zdůrazňují důležitost federalismu jako stavebního kamene pro zelenou, decentralizovanou Evropu.³⁴

5.2 Organizační struktura Federace zelených

Územní struktura zelených

Zelení se člení na regionální federace, provinční federace a případně federace městských radnic. Členové strany se mohou organizovat do městských nebo meziměstských sdružení, nebo do místních klubů.

Mezi orgány regionálních, provinčních federací a federací městských radnic patří shromáždění, předseda, pokladník, výkonný orgán, federální rada (povinná pro regionální federace a nepovinná pro provinční federace).

Kompetence, způsob volby a další pravidla a procedury, které se týkají výše zmíněných orgánů, jsou určovány federální národní radou.

Národní federace zelených

Mezi orgány národní federace patří shromáždění, předseda, výkonný orgán a federální národní rada.

Národní shromáždění zasedá nejméně každé dva roky z rozhodnutí federální národní rady a musí být zaměřena na projednávání politického programu.

Mezi kompetence předsedy patří iniciativa, reprezentuje rozhodnutí výkonného orgánu a federální národní rady ve věcech vnitřní a zahraniční politiky. Kandidáti na předsedu musí

být navrženi počtem členů odpovídající nejméně 1/30 počtu všech členů nebo 20 členy federální národní rady. Podmínkou pro zvolení je obdržení 50 % hlasů. V případě, kdy nikdo nezíská tento povinný počet, dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů postupují do užší volby. Zvolený je ten, kdo obdrží větší počet hlasů. Jestliže oba obdrží stejný počet hlasů, uskuteční se 3. kolo volby.

Předsedovi může být vyslovena nedůvěra 2/3 federální národní rady.

Výkonný orgán je složený z předsedy a sedmi volených členů, uskutečňuje politiku zelených a je zodpovědný za politickou a administrativní organizaci národní federace.

Federální národní rada stanoví politickou linii zelených, demokratická pravidla a má i další kompetence odpovídající jejímu statutu. Stanoví pravidla uznání územních struktur a způsob volby orgánů na všech úrovních, stanoví dále kompetence a pravidla orgánů regionálních federací, provinčních federací a městských federací. Zakotvuje způsob a kritéria pro proces přijímání nových členů, dále i způsob vytvoření fungování a konzultací národních tématických fór. Je složená z maximálně 100 volených osob.

Pokladník je jmenovaný předsedou a je součástí výkonného orgánu.

Orgány na národní úrovni mají funkční období 3 roky. Funkční období orgánů na regionální, provinční nebo místní úrovni je stanoveno předpisy, nesmí ale přesahovat 3 roky.

Každý orgán může být svolán v případy, kdy o to požádá nejméně 1/5 členů s hlasovacím právem.

6. Závěr

Postmaterialistické hodnoty lidských práv, nenásilí, antimilitarismu a další jako první formulovala od 2. poloviny 50. let Radikální strana Marca Pannelly. Strana prošla v 60. letech stranickou krizí kvůli názorovému štěpení mezi reformním a umírněným křídlem. Krize skončila odchodem reformátorů do PSI. PR měla až do 70. let, kdy se poprvé dostala do parlamentu, spíše charakter nátlakového hnutí. První úspěch ve volbách v roce 1976 přinesl straně 4 poslance, překvapením byl pak nárůst křesel ve sněmovně po volbách roku 1979 na 18.

³⁴ Bomberg, E.: Green Parties, s. 72.

Od 80. let začíná mít strana internacionální charakter. Zakládá pobočky v zahraničí a provádí zde přímé politické akce. Roku 1988 mění PR název na PRT. Ve stejném roce se radikálové dostali rovněž do Evropského parlamentu.

Další stranická krize následovala na začátku 90. let z důvodu nedostatku financí. Avšak i tato druhá krize byla zažehnána a přinesla straně nárůst členské základny.

Radikální strana se dostává do parlamentu každé volby až do r. 1994, kdy se přidává na stranu pravicového hnutí Vzhůru, Itálie! Ve dvou posledních volbách (1996 a 2001) se už PRT do parlamentu nedostala.

Obtížné zůstává zařazení PR a následně PRT na pravolevé ideologické škále. Svými programovými tématy se řadí spíše k levému pólu, avšak vystupováním proti levicovým diktaturám v zahraničí a přestup na Berlusconiho stranu v roce 1994 svědčí o opaku.

PR a PRT a zejména jejich charismatický vůdce Marco Pannella používali po celou dobu své existence ryze nekonvenčních metod, které přispívaly k jejich zviditelnění a tak i k úspěchu. Po několika posledních neúspěšných volbách je patrný odklon od parlamentní politiky. PRT dostává podobu mezinárodního nevládního hnutí.

Italští zelení se formovali během 70. – 80. let z řady levicových uskupení. První úspěch se, klasicky podle modelu vývoje západních stran zelených, dostávají v polovině 80. let na komunální úrovni. Brzy se dostávají zelení již pod Federací zelených kandidátek do parlamentu (v roce 1987 získal 13 poslaneckých křesel a 1 senátorského).

Rovněž ve FLV dochází v polovině 80. let k vnitřním rozporům, a to mezi liberály a levicovými aktivisty. Vedle ortodoxně ekologické FLV vzniká další zelená strana – Duhoví zelení, složená z ekologických odštěpenců od PR a DP. Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 1989 je úspěšnější FLV. Rok na to dochází ke sloučení obou subjektů do Federace zelených.

Reforma volebního systému donutila FV vstoupit pro následující volby r. 1994 do levicové koalice Pokrokáři, do voleb r. 1996 do koalice Olivovník. Neúspěch ve volbách do EP v roce 1999 byl impulsem k reformě strany. Výsledkem bylo nové personální obsazení a nárůst členstva.

Podobně jako PR, i FV se dostává po každých volbách do italského i evropského parlamentu. V roce 1996 získali zelení poprvé ministerský post ve vládě. Za dva roky se stává další zelená – Laura Balbová – ministryní. Od roku 2000 do současnosti jsou ve vládě další dva zelení ministři.

FV hodnotí své působení ve vládě následovně:

„Vlády levého středu ukázaly důležitý obrat v politice životního prostředí a dohnaly zpoždění Itálie oproti evropským politikám. V dnešní době je více než 10 % území prohlášeno za chráněné krajinné oblasti, byla zostřena bezpečnost 500 oblastí, kde hrozí sesuvy a záplavy, zlepšila se kvalita moře, počet míst, kde bylo zakázané koupání, se snížil asi o třetinu, byl zahájen systém sběru tříděných odpadů, jež se během prvních dvou let zdvojnásobil ze 7 na 14 %, byla zahájena meliorace v 16 znečištěných oblastech, byl spuštěn program na zdvojnásobení výroby obnovitelných energií, s pozitivními výsledky pro biomasy, solární a větrnou energii.

Byly podpořeny formy ekologické dopravy, směřující od autobusů a automobilů k tramvajím, mopedům a elektrickým bicyklům. Byl také odstartován systém agentur zabývajících se životním prostředím

K těmto výsledkům je možné přidat podporování tradiční a ekologické výroby v zemědělství, vytvoření skupiny zabývajících se protipožární ochranou lesů, a vložení trestného činu založení požáru v lese do právního řádu. Zelení nesouhlasí s využitím geneticky upravených organismů v zemědělství. Dali impuls k sepsání Evropské charty práv.“³⁵

Zelení nemají v italském stranickém systému lehkou pozici. Ačkoliv i Itálie, jako každá průmyslová země, je sužována ekologickými problémy, ochrana životního prostředí se stále nedostává mezi politické priority. Postmaterialistické hodnoty jsou převálcovány v boji pravicových a levicových stran soustředících se především na ekonomické problémy Itálie. Přestože FV získává pravidelně parlamentní i europarlamentní křesla a dostala se několikrát na ministerský post (což jí mohou leckteré evropské strany zelených jen tiše závidět) , z hlediska širší perspektivy zaujímá v italském stranickém systému stále jen okrajovou pozici. Dalším důvodem ne příliš velkého úspěchu zelených je existence celé řady krajně levicových stran, díky nimž přichází zelení o určité procento protestních voličů. Stále vysoká míra regionalismu vycházející z rozporů mezi bohatým severem a chudým jihem podporuje spíše snahy různých regionálních hnutí o separaci než zelenými proklamované obecné humánní hodnoty.

Jak ohodnotit budoucí možnosti Federace zelených? Výsledky posledních parlamentních voleb mluví o určitém poklesu preferencí oproti volbám předcházejícím. Avšak nový program, stavící FV na úroveň moderních evropských zelených stran, dává ještě jistou

naději na úspěch Důležitým faktorem bude úroveň ekonomické a sociální stability Itálie před volbami, umožňující voličům uvažovat nad ekologickými otázkami.

7. Seznam literatury

- 1) Bican, V.: Evropská federace stran zelených, diplomová práce, Brno, Fakulta sociálních studií MU 2002, 116 s.
- 2) Bomberg, E.: Green Parties and Politics in the European Union, London, Routledge 1998.
- 3) Ignazi, P.: Il potere dei partiti. La politica in Italia dagli anni Sessanta a oggi. Bari, Laterza, 2002.
- 4) Kunc, J.: Stranické systémy v rekonstrukci, Praha, SLON 2000.
- 5) Müller, Z.: Změní politická ekologie tvář levice 21. století? Mezinárodní politika, roč. 23, č. 7, 1999, s. 15 – 17.
- 6) Pečínka, P.: Zelená zleva? Praha, G + G 2002.
- 7) Strmiska, M.: Italské politické strany (1945 – 1994), Brno, MU 1995.

Internetové zdroje:

Verdi (<http://verdi.it>)

La Storia dei Verdi (<http://www.verdi.it/iverdi/storiav.htm>)

Conferenza programmatica (<http://webapps.verdi.it/confprog/index.jsp>)

Per un futuro sostenibile. (<http://www.verdi.it/filevari/obiet.htm>)

³⁵ Per un futuro sostenibile (<http://www.verdi.it/filevari/obiet.htm>)

Počet znaků (bez mezer): 38096

Počet znaků (včetně mezer): 44443

Přílohy

Tabulka č. 1

Výsledky Radikální strany ve volbách do Poslanecké sněmovny, Senátu
a Evropského parlamentu v letech 1976 - 2001

Volby	Poslanecká sněmovna		Senát	Evropský parlament	
	%	Křesla	Křesla	%	Křesla
1976	1,1	4		-	-
1979	3,5	18	3		3
1983	2,2	11		-	-
1987	2,6	13		-	-
1989	-	-			1
1992	1,2	7		-	-
1994	3,5	6		2,1	2
1996	1,8	0		-	-
1999	-	-		8,5	7
2001	2,3	0		-	-

Tabulka č. 2

Výsledky zelených ve volbách do Poslanecké sněmovny, Senátu a Evropského parlamentu
v letech 1987 - 2001

Volby	Poslanecká sněmovna		Senát	Evropský parlament	
	%	Křesla	Křesla	%	Křesla
1987	2,5	13	1	-	-
1989	-	-	-	VA 2,4 FLV 3,8	2 3
1992	2,8	16	4	-	-
1994	2,7	11	7	3,2	3
1996	2,5	14	14	-	-
1999	-	-	-	1,8	2
2001	2,2	8	9	-	-